

Examensarbete
Hösten 2006
Lärarytildningen
Pedagogiskt arbete

Med himlen som tak

– nio lärares syn på utomhusundervisning i närmiljön.

Författare
Ewa Folvik
Annika Rask

Handledare
Kristina Johansson - Tell

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Syfte	6
1.2	Relevans	6
2	Litteraturgenomgång	7
2.1	Styrdokument	7
2.2	Kommunala riktlinjer	8
2.3	Tankar om lärande.....	9
2.4	Utomhusundervisning	10
2.5	Utomhusundervisning som metod.....	11
2.6	Utomhusundervisning som miljöfostran	13
2.7	Utomhusundervisning som motorisk och kognitiv träning	15
2.8	Lärarens roll i utomhusundervisningen.....	16
3	Problemprecisering	16
4	Empirisk del.....	17
4.1	Undersökningsmetod.....	17
4.1.1	Etiska övervägande	17
4.2	Beskrivning av lärarna och skolorna.....	18
5	Resultat.....	20
5.1	Hur används den nära naturen i undervisningen?	20
5.2	Vilka ämnen kan lärarna tänka sig att undervisa i utomhus?.....	21
5.3	Lärarnas positiva tankar och erfarenheter av utomhuspedagogisk verksamhet.	21
5.4	Lärarnas negativa tankar och erfarenheter av utomhuspedagogisk verksamhet.	24
5.5	Resultatsammanfattning	27
6	Diskussion	28
6.1	Metoddiskussion.....	28
6.2	Resultatdiskussion	28
6.2.1	Användandet av den nära naturen i undervisningen	28
6.2.2	Tankar om utomhusundervisning.....	30
6.2.3	Lärarnas erfarenheter av utomhusundervisning	31
6.3	Förslag på vidare forskning.....	35
7	Sammanfattning	35
8	Referenslista.....	36
	Bilaga 1	37

Med himlen som tak

– nio lärares syn på utomhusundervisning i närmiljön

Abstract

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur lärare som undervisar elever i klasserna F – 6 använder sig av den närliggande naturen i sin undervisning. Vi vill också få fram dessa lärares syn på utomhusundervisning och få ta del av deras erfarenheter inom ämnet. Ett subjektivt urval av lärare gjordes och intervjuer genomfördes samt analyserades därefter. Resultatet visar att lärarna i undersökningen använder sig av den närliggande naturen i undervisningen på olika sätt och i varierande omfattning. Lärarna i undersökningen är positiva till utomhusundervisning, de kunde dock se vissa hinder med att i praktiken bedriva undervisningen utomhus. Undersökningen visar även på att lärarna ser möjligheter till att undervisa utomhus i de flesta ämnen och inte enbart i de naturvetenskapliga ämnena.

Nyckelord: utomhusundervisning, natur, undervisning, lärare, intervjuer

1 Inledning

Naturen och miljön är något som berör oss alla och har fått stort utrymme i samhällsdebatten under senare tid. Många familjer idag är inte ute i naturen på samma sätt som tidigare generationer detta kan bero på stress och tidsbrist i dagens samhälle. Ökande mediakonsumerande hos de unga idag har gjort att de är mer stillasittande vilket har lett till växande problem med ohälsa. Idag tillbringar många elever mycket tid i skolan och på fritidshemmet. Detta gör att skolan har en stor roll i elevernas miljöfostran. Genom medveten utomhusundervisning kan skolan göra det mer naturligt för eleverna att vistas i naturen. Upplevelser, upptäckarglädje och naturlig rörelseträning är några aspekter på att använda sig av utomhusundervisning.

Efter att ha studerat utomhusundervisningen på olika skolor genom praktikplatser, vikariat och erfarenheter från egna barns skolgång, så blev vi uppmärksamma på hur olika undervisningen kan bedrivas på olika skolor och i olika klasser. Under vår lärarutbildning på Högskolan Kristianstad har vi som specialisering läst kursen ”Upptäck i naturen”. Syftet med kursen är att man får fördjupade kunskaper om och idéer till hur man kan använda sig av naturen i sin undervisning. Våra samlade erfarenheter gjorde att vi blev nyfikna på utomhusundervisning och hur den bedrivs på olika skolor. Vi ville därför ta reda på lärarnas tankar och deras erfarenheter av utomhusundervisning i närmiljön.

1.1 Syfte

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur verksamma lärare som undervisar elever i klasserna F – 6 använder sig av närmiljön i sin undervisning. Vi vill också få fram deras syn på utomhuspedagogik och få ta del av deras erfarenheter av utomhusundervisning.

1.2 Relevans

Vi anser att denna undersökning behövs för att belysa hur utomhusundervisning bedrivs på olika skolor.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Styrdokument

Läroplanerna fastställs av regeringen och det finns en läroplan för varje skolform. Läroplanen som gäller för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet heter *Lpo94* (Utbildningsdepartementet, 1998) och ligger till grund för all undervisning.

Enligt *Lpo94* skall hänsyn tas till elevernas olika förutsättningar och behov, därför kan inte undervisningen bedrivas lika för alla elever. Undervisningen kan utformas på olika sätt för att det finns många vägar till att uppnå målen för utbildningen. Arbetet i skolan måste inriktas på olika former av kunskap som tillsammans skapar en helhet för elevens lärande.

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 8)

I *Lpo94* (Utbildningsdepartementet, 1998) står att skolan ska sporra varje elev till att lära sig och växa med sina uppgifter. Eleverna ska få prova olika uttrycksformer för kunskap både intellektuellt, praktiskt, sinnligt och estetiskt. För att gynna elevernas utveckling ska de få möjlighet till att pröva, undersöka, tillgodogöra sig och levandegöra olika erfarenheter. *Lpo94* tar också upp vikten av att eleverna får lära sig om miljön så att de i framtiden kan ta ansvar för den. Eleverna ska genom skolans undervisning få tillräcklig kunskap hur samhället fungerar för att kunna skapa en hållbar utveckling. De ska även skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor för att kunna påverka (Utbildningsdepartementet, 1998).

Under varje ämne i *Kursplaner och betygskriterier 2000* (Skolverket, 2002) finns angivet om ämnets speciella karaktär och uppbyggnad, samt de mål som varje ska uppnå i slutet av femte och nionde skolåret.

Enligt *Kursplanerna i idrott och hälsa* (Skolverket, 2002) är det viktigt att utveckla allsidiga rörelseaktiviteter och därigenom lägga grunden för ett aktivt och hälsofrämjande liv. Det är en svensk tradition att vistas i naturen och genom vistelse i skog och mark får eleverna möjlighet att

skaffa sig kunskaper, upplevelser och erfarenheter som kan stimulera till ett fortsatt intresse för natur och miljöfrågor. Detta intresse bidrar då till att väcka engagemang för att skydda och vårda natur och miljö (Skolverket, 2002).

I kursplanen för naturvetenskap står som mål att uppnå i slutet av femte skolåret att eleven ska genom personliga erfarenheter och kunskaper inom olika naturvetenskapliga områden kunna veta hur ett resonemang om vardagsanknutna miljö- och hälsofrågor kan byggas upp.

I kursplanen för biologi står att biologiämnets roll i undervisningen är att beskriva och förklara naturen, samt visa på upptäckandets glädje och fascination. I kursplanen står även att ämnet ska göra kunskaper och erfarenheter användbara för att underlätta omsorgen om och respekten för naturen.

Som mål att uppnå i slutet av femte skolåret i ämnet geografi står att:

Eleven skall

känna till några krafter som format jordytan och förändrar landskapet samt utifrån detta och egna iakttagelser och upplevelser i närmiljön kunna ge exempel på sådana förändringar.

genom egna iakttagelser och mätningar förstå innebörden av begreppen väder, klimat och årstider och ha kännedom om och visa hur sådana förhållanden varierar mellan olika områden. (Skolverket, 2002, s. 73)

2.2 Kommunala riktlinjer

Barn – och utbildningsförvaltningen i kommunen har tagit fram riktlinjer för bl.a. resor, exkursioner och utflykter som sker med elever från grundskolan. Alla lärare som arbetar i kommunen är ålagda att följa dessa riktlinjer. Innebörden i riktlinjerna är kort sammanfattat att lärare som tar ut sina elever utanför skolgårdens gränser har hela ansvaret för dessa elever. Läraren måste i förväg meddela rektor eller expeditionen om sina planer för utfärden, elevernas vårdnadshavare ska även de informeras i förväg om resmål, tider och färdbeskrivning. Läraren måste även ta med telefonnummer till alla elevernas vårdnadshavare och vara medveten om det är någon elev som har några särskilda problem eller behov som måste tillgodoses då elevgruppen är borta från skolan.

2.3 Tankar om lärande

Under århundradena har det förekommit olika teorier om hur människan lär sig nya saker. Vi har tagit upp olika tankar om lärande som är förknippade till lärande i naturen.

Stensmo (1994) tar upp några olika filosofer och deras tankar. En av de filosofer som han tar upp är Rousseau som anser att det är genom praktiskt arbete man främst lär sig och inte genom ord. Det är idealiskt för inläringen att erfarenhetsmässigt pröva något i ett naturligt sammanhang. Enligt Rousseau ska eleverna lära sig i direkt kontakt med verkligheten och inte genom läsning av böcker, studier i naturen är att föredra framför studier i skolsalen.

Piaget var en annan utbildningsfilosof som Stensmo (1994) skriver om. Piaget arbetade efter Rousseaus tankar och utvecklade dem vidare. I likhet med Rousseau så koncentrerade sig Piaget på hur undervisning och inläring skall genomföras istället för på själva innehållet i undervisningen. Han menade att det viktigaste i utbildningen var att eleverna skulle kunna göra nya saker och inte bara upprepa gammal kunskap. Piagets idéer om lärandet var att eleverna erövrade kunskaper genom egna handlingar och erfarenheter. Han ansåg att lärarens roll är att ta vara på elevernas vilja att upptäcka och låta dem experimentera och undersöka på egen hand i löst strukturerade situationer. Piaget var skeptisk mot avpassade tillvägagångssätt som tillrättalagd undervisning, filmer etc. Det är eleven som skall vara aktiv, menade han, inte lärare eller läromedel.

Även Säljö (2000) tar upp Piagets tankar och skriver att Piaget har satt människans intellekt i fokus och att han ansåg att människan bildar kunskap i samspel med sin omgivning. Dessa idéer präglade läroplanerna i flera länder fram till 1990 - talet. I dessa läroplaner talades det mycket om att eleverna skulle vara aktiva, arbeta självständigt och laborativt samt styras av sin egen nyfikenhet. Säljö skriver vidare att det var centralt i läroplanerna att eleverna skulle förstå och inte bara lära utantill. Lärarna skulle stimulera elevernas nyfikenhet och upptäckarlusta istället för att bara föreläsa för dem.

Stensmo (1994) beskriver Vygotskijs pedagogiska tankar, och det centrala i hans tankar var i likhet med Piaget att eleverna lär genom samspel med sin omvärld och med hjälp av både

människorna och miljön i deras närhet förs elevernas lärande framåt. Enligt Vygotskij syftar skolans undervisning till att det konkreta som eleverna känner till från sin vardag skall omvandlas till abstrakta vetenskapliga begrepp. Undervisningen skall resultera i kunskap som är användbar i olika framtida situationer.

John Dewey var ännu en 1900 - tals filosof som tog upp vikten av konkret lärande för att kunna klara av olika situationer i framtiden. Dahlgren & Szczepanski (2001) tar upp Deweys tankar om att vi får våra erfarenheter genom att undersöka och reflektera över denna erfarenhet. I hans begrepp "learning by doing" kopplas tänkandet till ett handlande och med det hävdar han att praktisk kunskap är lika mycket värd som teoretisk kunskap. Dewey (2004) skriver att skolan ska representera det liv som är verkligt för eleven, som det lever i hemmet och i omgivningen. Dewey anser även att en idealisk skola uppnås genom att organisera och införa olika aktiverande arbetsformer, där eleverna lär sig genom att leva istället för att de ska lära sig sådant som har en abstrakt och avlägsen betydelse för ett eventuellt liv som skall levas i framtiden. Han menar att endast faktalektioner inte kan bidra med lika stor kunskap som när eleven praktiskt upplever kunskapen.

Aldrig så många faktalektioner, planerade enbart som faktalektioner, kan bidra ens med en skugga av den förtrogenhet med växter och djur, på bondgården och i trädgården, som förvärvas genom faktiskt lever mitt ibland dem och bryr sig om dem. (Dewey, 2004, s. 61)

2.4 Utomhusundervisning

Utomhus och utomhusundervisning definieras på olika sätt av olika människor. Vi tänker här ta upp olika tankar om utomhusundervisning som finns i litteraturen, för att till sist förklara hur vi ser på begreppet utomhusundervisning.

Utomhusundervisningen, menar Dahlgren & Szczepanski (i Lundegård, m.fl., 2004), erbjuder ett inspirerande rum med oändliga väggar där eleverna på ett annat sätt kan skapa underlag för sina frågeställningar än att enbart söka upp dem i texter. Dahlgren & Szczepanski menar att man kan använda förskolegården, skolgården, parken, soptippen, vattenreningsverket, eller omgivande natur- och kulturlandskap i sin undervisning, och genom det skapa omväxling för eleverna. De

har en övertygelse att alla kunskaps- och färdighetsområden kan tillämpas utomhus, och det är viktigt för elever i alla åldrar att lärandet sker i olika sammanhang och situationer. Drougge (1996) framför liknande åsikter och menar att det inte behöver vara så mycket natur utan att det räcker med en liten skogsdunge eller några buskar för att barnen ska uppleva sådant som de inte kan göra i en naturfattig miljö.

Ericsson (2002), skriver att det är viktigt att skapa naturkänsla, det vill säga att förstå naturen och lära sig uppskatta den, genom vardagsnaturen som alltid finns runt oss, utegårdar, parker eller bara en dunge. Därigenom skapas möjlighet för eleverna att känna ödmjukhet inför naturen. Utomhusundervisningen bör vara ett återkommande inslag i skolan för att det ska bli en naturlig del av skolarbetet. För att detta ska kunna ske på ett enkelt sätt, så är det att föredra om man använder sig av den närliggande naturen. Ericsson menar också att det är viktigt för elevernas framtida naturkänsla att de genom olika sinnesintryck får följa naturen i dess olika skiftningar. Viktigt för elevernas naturkänsla är också att de får ödmjukhet inför naturen som finns nära dem i deras vardag; i parken, i närmaste träddunge eller bara ute på skolgården anser Ericsson. Hon tycker också att eleverna kan få stifta bekantskap med lite mer speciell och skyddsvärd natur, men detta ska vara som ett komplement till deras upplevelser i vardagsnaturen. När det gäller närheten till den natur som man vill utforska tillsammans med eleverna skriver Ericsson, att det är nödvändigt att naturområdet ligger nära, för att annars kan långa förflyttningssträckor göra att man som pedagog blir avskräckt och uteverksamheten blir inte kontinuerlig.

Vi anser att det inte behöver vara en speciell skog eller någon särskild naturtyp för att det ska vara användbart till utomhusundervisning. Det kan vara skolgårdens träddunge, buskarna vid lekplatsen eller en liten gräsplätt, är man uppmärksam kan användbar natur hittas överallt i närmiljön. Utomhusundervisning går att bedriva överallt, menar vi, bara man tar steget ut dit där man har himlen som tak.

2.5 Utomhusundervisning som metod

Utomhusundervisning skiljer sig till viss del från den ordinarie undervisningen i klassrummet. Vi tar här upp olika synsätt vad gäller utomhusundervisning och utomhuspedagogik.

Enligt Dahlgren & Szczepanski (2001) karakteriseras utomhuspedagogik av handlingsinriktade processer som ofta är relaterade till olika aktiviteter i utemiljön. Centrala aspekter av utomhuspedagogikens identitet är direktkontakten mellan eleven och det man ska lära in. Integrationen mellan olika ämnen och helhetsupplevelsen är även det viktiga delar av utomhuspedagogiken. Den stora skillnaden mellan lärande i klassrummet och utomhuspedagogik är graden av strukturering. Lärandet i klassrummet är mer kontrollerat och det gör att många elever inte upplever det som tillräckligt spännande. Strotz & Svenning (i Lundegård, m.fl., 2004) menar att många elever inte känner tillhörighet eller engagemang i skolan, beroende på att den teoretiska kunskapen anses som mycket viktigare än den praktiska kunskapen.

Molander (2006) skriver om utomhusundervisning som metod och dess betydelse för inläringen. Han menar att det är viktigt som pedagog att skapa situationer där eleverna får använda hela sitt jag, sina tidigare erfarenheter och kunskaper samt sin fantasi, i samarbete med andra för att ge större gemensam kunskap och erfarenhet. Dessa situationer skapar man med fördel ute i verkligheten. Molanders erfarenheter från utomhusundervisningen är att det ofta kan vara andra elever som gör sig gällande än vad det är i klassrummet. Flyttar man ut undervisningen och använder hela kroppen och alla sinnen kan det innebära att fler elever hittar sitt eget sätt att lära.

Enligt Dahlgren & Szczepanski (i Lundegård, m.fl., 2004) leder lärandet i utemiljön och elevernas direkta upplevelser till att de kombinerar teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet till ny kunskap. Utomhusmiljön kan fungera som bas för undervisning av många ämnen i skolan, men även som en plats för reflektion och estetiska upplevelser. Platsens lärandefunktion blir ett viktigt verktyg som kan åskådliggöra läroplanens tankar.

Organisationen inom skolan är traditionellt uppbyggd, med särskilda lokaler, anställd personal, ämnen och läromedel, anser Ericsson (2002). Skolans organisation med timplaner och strikt uppdelade ämnen ifrågasätts ofta, men är vardagen för många elever. Om istället upplevelsen och en vidgad omgivning får inspirera eleverna förstår de sammanhang bättre och lär sig se helheter. Ericsson menar även att utomhusundervisning ska vara naturligt förekommande i skolans vardag och inte vara ett enstaka jippo.

Det räcker inte med enstaka uteaktiviteter då och då. För barn och ungdomar blir engångsföreteelser svåra att se i ett sammanhang och inte riktigt legitima som en del av vardagen. Vi bör därför sträva efter att erbjuda barnen en regelbunden utevistelse, helst varje vecka och helst i en planerad struktur. På det sättet får barnen prova att vara ute i alla väder och genom alla årstider. (Ericsson, 2002 s. 6)

2.6 Utomhusundervisning som miljöfostran

Vår uppfattning är att den vardagliga vistelsen i naturen har minskat och det är få elever som regelbundet har någon kontakt med naturen. Att använda naturen i undervisningen kan ge ökad förståelse för den och vara viktigt för elevernas framtida naturkänsla.

Braute & Bang (1997) menar att elever idag, både i staden och på landet, har dålig kontakt med naturen och ibland är helt främmande för den. Naturen har för eleverna blivit ett ställe där man kan bygga vägar och hus, och naturen ska anpassas till våra behov i stället för att vara väsentlig för vår överlevnad. Elevernas naturkontakt går, enligt Braute & Bang mest genom bilfönstret, via böcker eller genom naturprogrammen på TV och de får inga direkta erfarenheter att lära sig av. Genom media känner eleverna till hur naturen ser ut på andra platser i världen, men den egna miljön har de inte tillräckliga upplevelser av och kunskaper om anser Braute & Bang. Även Magntorn och Magntorn (i Lundegård, m.fl., 2004) framför liknande tankar om elevernas kunskaper och författarna anser att artstudier i klassrummet alltför ofta utgår ifrån exotiska arter som eleverna läser om i böcker. De vill hellre lyfta fram den kunskap som eleverna får genom att själva undersöka och upptäcka det som finns nära eleverna och som de kan få en direkt erfarenhet av.

Ekström & Szczepanski (1990), menar att naturen i närmiljön är viktig för både pedagog och elevgrupp. De anser att den kan ge tillfällen för eleverna att utveckla sin begreppsbildning och öka sin uppfattning av omvärlden. De menar även att om man låter eleverna studera växter och djur i den närmaste omgivningen, har man lagt grunden till en god miljöfostran. Liknande idéer framförs av Braute & Bang (1997), det är viktigt att skolor och förskolor ger eleverna förståelse för naturen, för att eleverna vistas sin mesta tid i förskola och skola. Om individen inte får någon relation till naturen, kommer den inte heller att se någon mening i att bevara den. Däremot, menar Braute & Bang, att om vi ger eleverna goda erfarenheter och positiva upplevelser av naturen, får

de även en positiv inställning till naturvård.

Dagens elever är morgondagens beslutsfattare, resonerar Ericsson (2002), som kommer att bestämma hur våra omgivningar ska se ut. Om de då har ett medvetet och positiv förhållningssätt till naturen runt oss, kan det få stora konsekvenser hur dessa beslut kommer att fattas. Johansson (1990) menar att gemensamma upplevelser i naturen skapar en gemensam känsla av ansvar för det som lever. Eftersom vi alla är beroende av en levande natur, så är vi alla både vuxna och barn lika inför naturen. ”Känslan *för* och kunskap *om* naturen kan man bara få i naturen” (Johansson, 1990, s.17).

Tankar gäller erfarenheter av naturen och elevernas framtida inställning till miljövard, framförs av Sandell, Öhman & Östman (2003). De menar att det inte är självklart att naturkontakt leder till engagemang för miljön och den hållbara utvecklingen. Det beror på yttre faktorer och vilken pedagogik som används. Författarna menar att lärande om naturen innefattar att man ska skapa en relation till densamma. Denna relation skapas genom att möta naturen på olika sätt och med vissa syften för elevernas lärande. Sandell, Öhman & Östman tar upp tre olika syften man kan ha vid möten med naturen.

1. lära sig vetenskapliga kunskaper om naturen
 2. lära sig vetenskapliga miljökunskaper
 3. möta naturen utan bestämda kunskapsmål
- (Sandell, Öhman & Östman, 2003, s. 153)

Författarna anser att om man går efter det första syftet kommer naturen att vara ett medel för att uppnå kunskaper. Det andra syftet innebär att eleverna får möta en vetenskaplig beskrivning av människornas eller samhällets förhållande till naturen. Dessa två syften kan leda till ett miljötänkande baserat enbart på teoretiska kunskaper. Om man möter naturen med det tredje syftet för ögonen är det inte bestämt i förväg vad eleverna ska lära sig. På detta sätt kan naturen få ett eget värde och inte vara ett medel för att uppnå kunskap. Detta är en väg att uppnå miljötänkande som är baserat på egna erfarenheter och direkta upplevelser av naturen. För att eleverna ska kunna skapa en god miljömoral, menar Sandell, Öhman & Östman, att det är viktigt

att man kombinerar de tre olika syftena och ger eleverna möjlighet till diskussioner om miljöfrågor.

2.7 Utomhusundervisning som motorisk och kognitiv träning

Utomhusundervisning kan vara av vikt för elevernas utveckling, både för deras motoriska utveckling och utvecklingen av elevernas begreppsbyggnad och förståelsen av deras sinnesintryck.

När det gäller elevernas motoriska träning, anser Drougge (1996) att det är ypperligt att röra sig i naturen för att stärka musklerna och öva upp smidigheten hos eleverna. Om eleverna lär sig att regelbundet vistas ute, kan man grundlägga goda fritidsvanor hos dem. Drougge menar också att eleverna utvecklar sin fantasi, sitt tänkande och sin inlevelseförmåga i skogen och därmed kan nya vetenskapliga upptäckter göras. Hon skriver även att elever behöver få lära sig att undvika de faror som finns i sin nära omgivning, och därmed minskas risken för olyckor. Drougge menar att naturen är användbar när det gäller att öva upp elevernas begreppsbyggnad. De kan förstå begrepp som t.ex. stor och liten bättre när de kan använda sig själva och sin omgivning som arbetsmateriel; en stor sten kan jag klättra upp på och en liten sten får plats i fickan. Goleman (2004) menar att om man flyttar ut alla skolämnen till uterummet, så blir hela kroppen delaktig i lärandeprocessen. Braute & Bang (1997) anser att det är viktigt att vistas utomhus eftersom naturen ger många olika sinnesintryck. De menar att eleverna får olika sinnesintryck beroende på om de är inomhus eller utomhus.

Dahlgren & Szczepanski (2001) tar upp vikten av utevistelsens betydelse för hälsan, både idag och i framtiden.

Många av oss lever idag i symboliska världar med en svagare naturrelation. Av hälsoskäl borde vi vistas mer utomhus. Vi kan ana att våra hälsa är globalt hotad på samma sätt som vår planet, om vi inte utökar vår kontakt med naturen. Utomhuspedagogiken ger dessutom en möjlighet att förebygga bl.a. bensörhet och fetma så att vi slipper få "en benlös generation". Den som har stark benbyggnad som ung kan räkna med starka ben även på äldre dagar och därigenom få en bättre livskvalitet (Dahlgren & Szczepanski, s. 46 f., 2001).

2.8 Lärarens roll i utomhusundervisningen

Att som ledare och pedagog ta klivet ut och flytta sin undervisning utomhus kan kännas svårt för många pedagoger, men vinsten kan bli stor för eleverna.

Ericsson (2002) skriver att det är ett stort steg för en ledare och pedagog att ta när man lämnar klassrummets fyra väggar och går ut i en obegränsad omgivning. Detta steg kan vara en främmande tanke hos många pedagoger. Dock blir helheter och samband tydligare i naturen genom att den vidgade omgivningen och upplevelserna inspirerar eleverna, anser Ericsson.

Johansson (1990) skriver att en naturpedagog kan vara en vuxen som leder eleverna ut i naturen, vare sig det är en ledare, en förälder eller någon pedagog är det den personen som kan ge eleverna tillfälle till att uppleva naturen. Eleverna har inte stora krav på naturpedagogens kunskaper utan är mer intresserad av hur den vuxne söker kunskap och att den vuxne är aktiv tillsammans med eleverna. Johansson anser att man som pedagog har förmånen att visa eleverna vägen till ökad kunskap om naturen.

Det är bara du som har hand om våra barn, som fått den stora uppgiften och möjligheten att skapa många tillfällen för den uppväxande generationen att under olika former få uppleva naturen. Det är du som kan ge barnen nycklar till olika världar. Som vuxen kan du hjälpa barnen att få ordning på virrvarret av upplevelser i skogen. (Johansson, 1990, s. 28)

3 Problemprecisering

När vi studerat vad litteraturen säger om utomhusundervisning finner vi att många författare tar upp positiva aspekter om att undervisa ute. Vi har inte funnit negativa aspekter om utomhusundervisning i den litteratur vi har läst. Genom intervjuer med verksamma lärare vill vi undersöka om deras erfarenheter stämmer överens med den litteratur som vi har läst i ämnet.

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur verksamma lärare som undervisar elever i klasserna F – 6 använder sig av närmiljön i sin undervisning. Vi vill också få fram deras syn på utomhuspedagogik och få ta del av deras erfarenheter av utomhusundervisning. Våra frågeställningar är:

- Hur används den nära naturen i undervisningen?
- Vilka tankar har lärare om utomhuspedagogik?
- Vilka erfarenheter har lärare av utomhusundervisning?

4 Empirisk del

4.1 Undersökningsmetod

Vi valde en kvalitativ undersökningsmetod, vi gjorde djupgående semistrukturerade intervjuer med nio lärare från fem olika skolor. Detta gjorde vi för att de som vi intervjuade skulle kunna svara med egna ord så att vi skulle kunna få fram de olika lärarnas egna tankar och erfarenheter om utomhusundervisning i närmiljön. Vi ville även kunna ställa följdfrågor för att förtydliga svaren där så krävs (Patel & Davidson, 2003). Vi gjorde ett subjektivt urval vad gäller de lärare som vi intervjuat, det vill säga att vi handplockat de lärare som vi valt att intervjua. (Denscombe, 2000) Vi valde att intervjua lärare som undervisar elever från de lägre skolåren (upp till sjätte klass), som dessutom arbetar på skolor där det finns något slags naturområde i närheten. Detta gjorde vi, eftersom det är de åldrarna som har varit i fokus under vår utbildningstid och eftersom vi valt att fokusera på hur lärare utnyttjar ett närliggande naturområde i undervisningen.

Vid våra intervjuer har vi använt oss av bandspelare för att kunna få med intervju svaren på ett bra sätt utan att störa själva intervjuerna och så att lärarna blir korrekt citerade (Bjurwill, 2001). Detta har medfört att vi haft möjlighet till ögonkontakt med de intervjuade lärarna under intervjun, och se deras reaktioner på frågorna. Vi har även tänkt på att låta lärarna välja tidpunkt för intervjun så att det inte ska bli stressande för läraren. Vid intervjuerna har vi försökt hitta avskilda utrymmen där vi kunnat sitta i lugn och ro utan att bli störda.

4.1.1 Etiska övervägande

Vi har informerat de lärare vi har intervjuat om vårt syfte med undersökningen och att deras deltagande är frivilligt. De nio lärare som vi tillfrågade ställde frivilligt upp på att bli intervjuade och varje intervju varade mellan 20 – 30 minuter. För att värna om de enskilda individernas

integritet behandlade vi alla uppgifter som vi erhållit konfidentiellt (Patel & Davidsson, 2003). Vi har därför presenterat resultatet på ett sådant sätt att det inte ska vara möjligt att identifiera en enskild individ. Alla lärare som vi har intervjuat har blivit erbjudna att få ta del av det färdiga resultatet.

4.2 Beskrivning av lärarna och skolorna

För att få en tydligare bild av de lärare som vi har intervjuat följer här en kort beskrivning av lärarna och de skolor som de arbetar på. När vi beskriver skolorna och lärarna har vi valt att numrera skolorna från skola 1 till skola 5 och lärarna har vi kallat lärare A till lärare I, allt för att deras anonymitet ska skyddas. Efter vår beskrivning av skolan och dess omgivningar redogör vi för de lärare som arbetar på respektive skola.

Skola 1 ligger i ett mindre samhälle med ett stort upptagningsområde, främst landsbygd. Skolan är en F – 5 skola där det går cirka 170 elever. Skolgården består av en asfalterad plan, en grusplan, träd och buskar. Omgivningarna runt skolan består av villakvarter med gångavstånd till en grushåla och till en liten skog.

Lärare A är i 30 – årsåldern och har arbetat som lärare i 12 år. Han är utbildad till grundskolelärare 1 – 7 med inriktning sv/so. Han undervisar i en 3 – 5: a i alla ämnen utom musik och slöjd.

Lärare B är i 50 – årsåldern och har arbetat som lärare i 13 år. Hon är utbildad grundskolelärare 1 – 7 med inriktning sv/so, med idrott som tillval. Hon undervisar framförallt i en 1 – 2: a i alla ämnen, och har också några undervisningstimmar i en 3 – 5: a i engelska och bild.

Lärare C är i 50 – årsåldern och har arbetat som lärare i 31 år. Hon är utbildad till lågstadielärare. Hon undervisar i hela F – 5, men framförallt i F – 2 i alla ämnen.

Skola 2 ligger i ett mindre samhälle med stort upptagningsområde från främst landsbygden. Det är en liten skola med ungefär 90 elever i tre klasser, en förskoleklass och två 1 – 2 klasser. Skolgården är stor med en asfalterad plan, många träd och buskar, äng, fårhage och en damm. Omgivningarna består av lite villabebyggelse, en skog, en stor sjö, åkrar och även en äppelodling.

Lärare D är i 40 – årsåldern och har arbetat som lärare i 16 år. Hon är utbildad till

grundskolelärare med inriktning ma/no. Hon undervisar i en 1 – 2: a i alla ämnen, men främst svenska och matematik.

Skola 3 är en skola som ligger mitt inne i ett höghusområde, med upptagningsområde från främst höghusområdet men även en del från villabebyggelse. Skolan är en F – 5 skola med ungefär 200 elever, ca 80 % invandrabarn. Omgivningarna består av höghus, men även en stor gräsplan och på gångavstånd finns en mindre skog.

Lärare E är i 30 – årsåldern och har arbetat som lärare i elva år. Hon är utbildad till 1 – 7 lärare, inriktning ma/no med musik som tillval. Hon undervisar i en femteklass i alla ämnen utom idrott, slöjd, engelska och musik.

Lärare F är i 50 – årsåldern och har arbetat som lärare i 5 år, och som förskolelärare innan dess i 18 år. Hon är utbildad förskolelärare, och sedan grundskolelärarutbildning 100 poäng. Hon undervisar i F – 2 i alla ämnen utom idrott och musik.

Skola 4 är en skola i ett större samhälle med upptagningsområdet från samhället och lite från landsbygden runt omkring. Skolan är en F – 9 skola med uppskattningsvis 400 elever. Omgivningarna består av villor på ena hållet och motorväg på det andra hållet. Skolgården är relativt stor med asfaltsplaner, grusplaner, gräs, fotbollsplan, en del träd och buskar samt en liten äng.

Lärare G är i 30 – årsåldern och har arbetat som lärare i 10 år. Hon är utbildad till grundskolelärare 1 – 7, med inriktning ma/no och idrott. Hon undervisar i en 5 – 6: a, men mest femteklassen i matte, svenska, so och no.

Skola 5 är en skola i ett större samhälle med upptagningsområde från samhället men också från landsbygden runt omkring. Skolan är en F – 5 skola där det går drygt 200 elever. Omgivningarna består av vanliga villakvarter, trafikområden, skog, äng och våtmark.

Lärare H är i 40 – årsåldern och har arbetat som lärare i 18 år. Hon är utbildad till mellanstadielärare med inriktning årskurs 4 – 6. Hon undervisar i en femteklass i alla ämnen utom musik och idrott.

Lärare I är i 50 – årsåldern och har arbetat som lärare i 20 år. Hon är utbildad lågstadielärare med behörighet årskurs 1 – 3. Hon undervisar i en 1 – 2: a i alla ämnen som de har.

5 Resultat

5.1 Hur används den nära naturen i undervisningen?

Genom att fråga lärarna om hur ofta de undervisar ute, var de gör det och på vilket sätt de använder sig av utomhusundervisning fick vi en bild av hur deras utomhusundervisning ser ut. Vår undersökning visar att alla lärarna utnyttjar sig av den nära naturen på något sätt i sin undervisning. Av undersökningen framkom att den nära naturen som lärarna främst utnyttjar är mindre skogar, ängar, vattendrag och även skolgården.

Alltså det är ju den här lilla skogen vi har nere, grushålan, den är perfekt för det är lagom att gå dit. Det är lagom långt och det är inte så mycket trafik. Och så är det skolgården. Som man använder sig av och sedan är det golfskogen men den är ju lite längre bort. (Lärare B, skola 1)

Dessa områden används i undervisningen på olika sätt relativt regelbundet och finns med i elevernas skolvardag, menar de flesta lärarna. Framförallt används områdena när de arbetar med olika teman som har anknytning till naturen, t.ex. vatten, skogen, närmiljön och miljökunskap. Praktisk matematik är också något som många lärare har undervisning i ute. Lärare D använder sig även av naturen runt skolan som en inspirationskälla för eleverna.

Dels har jag matte ute, mattestationer t.ex. sen att man dokumenterar ängen, att man dokumenterar dammen, man skriver dikter ute och får inspiration från miljön som finns ute då. (Lärare D, skola 2)

Lärare I använder sig av skolgården bl.a. i ämnet svenska. Eleverna går då ut och samlar olika ord från utemiljön som de sedan använder på olika sätt i klassrummet, t.ex. för att lära sig svensk grammatik.

Kommentar: Vi upplever det som om lärarna mest använder sig av den nära naturen när de arbetar med naturorienterade ämnen och praktisk matematik. Två av lärarna använder sig av närmiljön i andra ämnen också, men alla lärarna använder sig av närmiljön i sin undervisning på något sätt. Vi tolkar det som att det finns mer som kan göras utomhus än vad som sker idag av de lärare som vi har intervjuat. Vår tanke är att ett samarbete mellan lärarna på de olika skolorna där de kunde delge varandra sina erfarenheter och kunskaper om utomhusundervisning kunde vara

fruktbart och leda till en utökad och förbättrad utomhusundervisning på alla de inblandade skolorna.

5.2 Vilka ämnen kan lärarna tänka sig att undervisa i utomhus?

Flertalet av de lärare som vi har intervjuat anser att de flesta ämnen går att undervisa i utomhus. De ämnen som de tycker är mest lämpliga till utomhusundervisning är de naturvetenskapliga ämnena, matematik och svenska. Inom de naturvetenskapliga ämnena så menar flera lärare att utomhusundervisning är användbart, för att det känns naturligt att gå ut och uppleva saker rent konkret och inte bara läsa om det i böcker. Lärare F som arbetar på en skola med många invandrarbarn, talar om vikten av att just de barnen får uppleva naturen på ett konkret sätt.

... att dom liksom får se dom här djuren och riktigt och får känna vatten. Här är många barn som aldrig är utanför detta bostadsområde. Om man pratar om djuren på bondgården och om man vill att de ska lära sig om det så är det ju jättebra att besöka. I praktiken få uppleva det. (Lärare F, skola 3)

Kommentar: Flera av lärarna som vi har intervjuat säger att det går att undervisa i de flesta ämnen utomhus. De menar att de naturvetenskapliga ämnena är mest användbara till utomhusundervisning för att det känns naturligt att konkret uppleva det man läser om i böcker.

5.3 Lärarnas positiva tankar och erfarenheter av utomhuspedagogisk verksamhet.

De flesta lärare hade nästan enbart positivt att säga om sina erfarenheter om utomhusundervisning. På olika sätt tar lärarna upp fördelarna med utomhusundervisning både för eleverna, för lärandet och för lärarna själva.

Några lärare tar upp vikten av att vara ute för att eleverna ska få förståelse för och kunna känna empati med det som finns i naturen och med miljön. Lärare H menar att genom att vara ute i naturen kan eleverna få upptäcka själva och se sambanden i naturen mellan det stora och det lilla.

Att dom ska få, skaffa egentligen, en relation till dom små sakerna för har man då sett de i de stora sammanhangen, då är det den lilla spindeln eller den lilla flugan betydelsefull. Det hänger ihop. (Lärare H, skola 5)

Lärare H tar också upp hur viktigt det är att vara ute med eleverna för att de ska upptäcka sin omvärld och därigenom kunna ta ställning för miljön.

Ja, idag tror jag att det är viktigare att just vara ute för att få barn att ta ställning för miljön. Har man sett hela bitar så kan man kanske få dom till att cykla till skolan istället för att bli skjutsad. Men det hänger ihop i så oerhört stora grejor och för barnen måste dom få upptäcka världen i små bitar och sedan ta ställning. Men det är en lång väg. (Lärare H, skola 5)

Lärarna A, C, E och F talar om vikten av att vara ute för att få frisk luft och motion. Lärarna E, H och I menar att det är viktigare nu att skolan ser till att eleverna är ute än det varit tidigare, för att många elever inte är ute annars. Att de flesta familjer nu för tiden inte är ute i naturen och att många elever ägnar mycket av sin fritid åt att sitta framför tv: n, datorn och tv-spelen. Lärare I anser att eleverna genom sitt stora mediekonsumerande blir vana vid att matade med intryck och därigenom inte får upptäcka och uppleva själva.

Lärare E och lärare F talar båda om vikten av att eleverna får upplevelser av naturen, att de bara får vara och uppleva är ofta tillräckligt. Lärare B menar att upptäckarglädjen är viktig för eleverna och att det stärker deras självförtroende, deras fantasi och deras kreativitet. Även lärare D och lärare G anser att eleverna blir mer kreativa och skapande om man använder sig av utomhusundervisning.

Lärare B menar att eftersom elever lär på olika sätt och att alla ska få möjlighet att lära på sitt sätt, så är det en fördel att vara utomhus. Därigenom får eleverna prova andra sätt att lära sig än vad de kan få i klassrummet. Lärare C bedömer att det är lättare att se saker i verkligheten, visuellt, auditivt, genom att eleverna får använda alla sinnen på en gång. Lärare B anser att det eleverna får göra det lär de sig. Det förknippas kanske mer till skolsalen och att skriva och räkna, men enligt lärare B så kan man lära sig precis likadana saker ute men inte på samma sätt.

Man kan lära sig på skolgården, man kan lära sig i affären, man kan lära sig i skogen, att barnen inser att skolan inte bara salen och fröken utan att man kan lära sig i alla situationer. Det tror jag inte många barn tänker på idag. (Lärare B, skola 1)

Lärare B menar att elever lär genom att utforska omvärlden och det är svårt att göra i ett

klassrum. Hon anser att det skapar mer engagemang om man är ute och får en uppgift än om man jobbar självständigt i en bok i klassrummet. Lärare B anser även att eleverna lär sig genom att upptäcka och genom att se och känna. Enligt lärare G lär eleverna sig mer genom att använda fler sinnen och ju fler sinnen de använder desto bättre lär de sig. Lärare G: s erfarenhet är att eleverna känner att de lär sig mycket när de är utomhus och eleverna ställer då frågor som de inte ställer i klassrummet.

Det brukar vara jätte mysigt, trevligt och dom känner att dom lär sig mycket och dom är mer kreativa. Dom ställer frågor som dom inte ställer i klassrummet känner jag. Då är det precis som att man inte är i skolan. (Lärare G, skola 4)

Även lärare E har upptäckt att eleverna gärna berättar om saker de har lärt sig eller upptäckt då de har varit ute, detta har ibland skapat ett intresse hos eleverna som de sedan har utvecklat vidare. Liknande erfarenheter har lärare D när det gäller elevernas intresse för utomhusundervisning, hon har upptäckt att det väcker naturlig nyfikenhet hos eleverna då de är ute.

Lärare B har erfarenheten att eleverna tycker det är roligt att vara ute och att det blir mer sammanhållning i klassen och det leder till större gemenskap. Även lärare H och lärare D anser att utomhusundervisning kan stärka gemenskapen i klassen genom att man lär tillsammans och har en gemensam grund som man kommer ihåg.

Ja, det är det sociala alltså den sociala delen av inläringen att man lär tillsammans, att man har den som en gemensam grund, det är det man kommer ihåg, utflykten. Där vi håvade och någon tappade stöveln ner i plurret eller dom här, ja, dom här glada skratten. Och det som man sedan har plockat med sig hem och som man sen har drivit upp i klassrummet, plantorna som man mätte och skrev om och, egentligen också små saker men det är det som gör att skolan för eleverna är mötesplatsen att vi har gjort det tillsammans. Så det är det där sociala. (Lärare H, skola 5)

Lärare B anser att eleverna genom att de ute får en utmaning eller ett problem att lösa tillsammans med någon annan, övar de samarbete på ett bra och roligt sätt. Hon tycker att eleverna ska ha roligt i skolan för då blir det meningsfullt för dem och hon anser att meningsfullhet är ett mål att uppnå i skolan. Detta, menar lärare B, kan sedan sporra eleverna till vidare nyfikenhet för att lära sig mer.

Lärare B anser även att hon som lärare får större utbyte av att göra olika saker på olika sätt och att hon kan se eleverna i olika situationer hur de är och hur de löser saker och ting. Även lärare E har erfarenheten av att det är intressant att se att många elever är annorlunda då de är utomhus.

Sen kan jag också se positiv grej att många barn är annorlunda när man är utomhus. Det blir inte det här när man kommer in i skolans korridorer och in i klassrummet så blir det ofta att man ska va på ett speciellt sätt. Utomhus släpper man lite på dom tyglarna, både vuxna och barn. Olika sätt naturligtvis. Man kan se en annan bild av barnen och lära känna dom på ett annat sätt och man upptäcker kanske kunskaper och starka sidor hos barnen som man inte har upptäckt annars. (Lärare E, skola 3)

Kommentar: Flera av lärarna är positiva när de talar om utomhuspedagogik och de ser många fördelar med detta arbetssätt. Många lärare talar om vikten av upplevelser och lusten att upptäcka och att detta sker vid utomhusundervisning. De menar att eleverna lär bättre genom att få använda alla sina sinnen. Flera lärare tycker att utomhusundervisning är positivt för att eleverna på ett naturligt sätt får frisk luft och motion. När vi fått ta del av lärarnas svar ser vi hur mycket positivt lärarna har att säga om utomhusundervisning och alla fördelar de kan se med detta. I vår undersökning kommer det fram att lärarna trots detta inte undervisar ute i så stor omfattning. Vi menar att om man kombinerade olika ämnen i sin undervisning kunde det blivit möjlighet till mer utomhusundervisning.

5.4 Lärarnas negativa tankar och erfarenheter av utomhuspedagogisk verksamhet.

Problemen med utomhusundervisning, enligt de lärare som vi har intervjuat, är inte lika många som fördelarna. Lärare F och lärare G är överens om att det finns mycket mer utomhus som kan störa än om man är inomhus och det är en anledning till att de inte är ute så mycket. Elever som har svårt med koncentrationen kan få svårt att tillgodogöra sig undervisningen i utomhusmiljö för att det finns mycket som stör runt omkring, anser både lärare F och lärare G. De menar att sådana elever inte klarar av att arbeta utomhus med fria arbetsuppgifter och under eget ansvar, men lärare G tycker att detta gäller även vid arbete i klassrummet. Lärare G säger att hon skulle ha varit mer ute om det fanns ett ställe dit hon kunde gå med klassen där hon inte blev störd av andra elever.

Ja, om man hade hittat större möjligheter, dels så att man hade varit någonstans som man kunde gå ut men ändå komma undan. För det kan störa rätt så mycket om där är rast överallt och där kommer elever och som vill kolla vad man gör för någonting och det stör ens egna elever. Så hade man kunnat hitta någonstans där man kan vara i lugn och ro samtidigt så hade det varit perfekt. (Lärare G, skola 4)

Lärare H är inne på liknande tankar och menar att hon saknar ett uteklassrum med tak och halvväggar dit hon kan gå med sina elever när det är dåligt väder. Där de kan fylla i sina papper och inte behöver gå in och göra det. Ett uteklassrum, menar lärare H, kan fungera som en naturlig samlingsplats vid utomhusaktiviteter.

Lärare A säger att han skulle ha varit mer ute om det fanns bra naturområden nära. Lärare B och lärare C som arbetar på samma skola anser däremot att det finns bra områden för utomhuspedagogisk verksamhet i skolans närhet som de använder sig av regelbundet.

Lärare I anser att det finns bra naturområden i skolans närhet men att det är besvärligt att gå iväg med eleverna om man är ensam vuxen. Hon tycker att det är lättare att ha utomhuspedagogisk verksamhet på skolgården, för att då kan eleverna släppas mer fria och det är inte nödvändigt att en vuxen är med ute och passar dem. Lärare I ser gärna att det är fler vuxna som följer med på längre utflykter och detta kan vara svårt att åstadkomma i dagens skola där resurserna är knappa. Lärare D är av samma åsikt, hon menar att hon skulle ha varit ute mer om det hade funnits mer personal att tillgå. Lärare D anser att undervisningen kan läggas upp på ett annat sätt om man är flera lärare i gruppen och att om man är ensam vuxen så kan man inte gå iväg efter någon som har försvunnit.

Lärare D säger att man måste känna barnen väl innan man går ut och kunna lita på att de håller sig till ett bestämt område. Liknande tankar har lärare H om att eleverna måste kunna hålla sig inom de gränser på området som läraren har bestämt. De ska även kunna förstå att hålla sig inom synhåll för sin lärare. Lärare H påpekar även att det är viktigt att man som lärare har planerat sin utevistelse. Att det antingen finns extra vuxna med eller att man har någon annan sorts uppbackning, som t.ex. mobiltelefon och någon som man kan ringa till om man behöver hjälp.

...många barn har svårt att förstå var liksom klassrumsväggarna finns där ute. Att dom inte ska gå så långt iväg så att man inte ser fröken då har man gått för långt. Och det här att dra dem nära sig. Så den biten där gäller det att ha koll på först att man vet att man har dom nära sig. Sen kan det vara skönt att vara en extra vuxen om det händer någonting att ha det i bakhallen. Är jag ju ensam jag måste ha telefon med mig, jag måste ha någon sorts backup, springer jag till närmsta granne, vilka ungar kan jag släppa och vilka ungar måste jag liksom passa. Det där organisatoriska och är du inte en extra vuxen så en förälder. Mest så att man känner den tryggheten. För den nervositeten ska man liksom inte smitta av på barnen utan det ska var liksom väl förberett. (Lärare H, skola 5)

Även lärare C talar om att planera sin undervisning och menar att utomhusvistelsen ska vara schemalagd för att den ska bli av, medan lärare I inte vill att utomhusundervisning ska vara på schemat. Istället, menar lärare I, ska man vara mer spontan och gå ut när vädret är fint och det passar in i det man sysslar med. Lärare B är inne på samma tankar som lärare I och anser att ett hinder för utevistelse är att man är bunden vid en organisation och ett schema och det då blir svårare att få tid till att gå ut. Ett organisatoriskt problem vid utevistelse utanför skolgården som lärare I tar upp är de riktlinjer från Barn – och utbildningsförvaltningen i kommunen som lärarna har att rätta sig efter.

Vi har då fått ett direktiv från kommunen med vissa saker när vi går iväg, vad som gäller, vad man ska tänka på. Det är inte så lätt idag att bara gå iväg. Det är mycket att tänka på. Det är i så fall det som sätter käppar i hjulet. (Lärare I, skola 5)

Ett annat hinder som både lärare B och lärare I har erfarenheter av är att bedriva utomhusundervisning med handikappade elever i klassen. De anser att detta kräver mer planering och kan leda till svårigheter bl.a. genom ökat behov av personal vid utevistelse.

...det kan vara barn med speciella behov som vi har då som har assistent tex. Jag kan inte bara gå ut, utan då får ju assistenten vara tillgänglig, i och med att assistenten egentligen inte är tillgänglig under lektionstid. Då får jag tänka det också. Kan vi gå så långt? Är det lämplig terräng? (Lärare I, skola 5)

En nackdel som lärare E och lärare F tar upp är att alla deras elever inte har samma ekonomiska möjligheter. Detta medför att eleverna inte alltid har rätt utrustning för att vara ute, det kan saknas regnkläder, stövlar och varma kläder. Föräldrarnas inställning till utevistelse kan möjligen ha en betydelse både i utrustningsfrågan och för elevernas inställning till att vara ute, anser både

lärare E och lärare F.

Den nackdelen jag kan tänka mig är att alla barn inte har samma förutsättningar rent ekonomiskt med kläder och äh man säger regnkläder och gummistövlar. Såna saker, praktiska grejor. Äh dom som jättegärna hade velat ha men inte har tyvärr och blir dom får ju inte den där känslan av att det kan vara kul. När man står där dyngsur om fötterna och fryser så är det lika roligt att vara ute i skogen om man vet att det är fyra timmar till att bussen kommer, om man har då sandaler tygsandaler. Det är ju en nackdel. Sedan har vi ju försökt lösa det här genom att köpa in grejor men det räcker inte till alla. Och många föräldrar som inte prioriterar det när man väl får pengar och det kan man ju inte säga något om, man kan önska. (Lärare E, skola 3)

Även lärare B har lagt märke till att föräldrarna kan ha negativ inställning till utomhusundervisning, att de anser att eleverna bara har roligt ute och föräldrarna ser inte att eleverna kan lära sig lika mycket ute som inne.

Kommentar: Vår undersökning visar, anser vi, på att det finns vissa problem förknippade med utomhusundervisning. Vi kunde utläsa av lärarnas svar att fördelarna med utomhusundervisning är fler än nackdelarna och att även om det finns hinder så ser de vägar till att komma förbi dem.

5.5 Resultatsammanfattning

Vår undersökning visar på att de lärare som vi har intervjuat är övervägande positiva till utomhusundervisning. De ämnen som oftast används i utomhusundervisningen är främst naturvetenskapliga ämnen men också praktisk matematik, idrott och i vissa fall svenska. Undervisningen sker oftast i samband med ett temaarbete någon eller några gånger under terminen. I de flesta fall används närmiljön i utomhusundervisningen vilket de vid enstaka tillfällen kompletterade med andra naturområden. Lärarna uttryckte en vilja att undervisa mer ute än vad de gör i nuläget. Orsakerna till att de inte använde sig mer av utomhusundervisning varierade. Några av de orsaker som togs upp var personalbrist, organisationsproblem och bristande insikt i hur man undervisar ute. Tre av lärarna tog upp föräldrars inställning till utomhusundervisning och olika ekonomiska förutsättningar som hinder för utomhusundervisning.

6 Diskussion

Syftet med vår undersökning var att försöka belysa hur lärare använder sig av närmiljön i sin undervisning. Vi ville även undersöka vilka tankar lärare har om utomhuspedagogik och vilka erfarenheter de har av utomhusundervisning.

6.1 Metoddiskussion

Metoden som vi valde till vår undersökning var kvalitativa intervjuer med nio lärare från fem olika skolor. Denna metod ansåg vi vara den mest lämpliga för vår undersökning, men den har även vissa nackdelar. Vi tror att intervjuareffekten kan ha inverkat på lärarnas svar (Denscombe, 2000). Med det menar vi att vår underförstådda positiva inställning till utomhusundervisning möjligen gjort att lärarna vinklat sina svar för att passa vår inställning. En nackdel med kvalitativa intervjuer i den omfattning som vi har gjort i vår undersökning är att underlaget är litet, vilket gör att det inte går att få ett generellt resultat då vi endast har fått fram enskilda lärares tankar.

Det viktigaste tekniska hjälpmedel vi har använt oss av i vår undersökning har varit en bandspelare som vi spelat in alla intervjuer på. Detta har vi gjort för att inga missförstånd ska uppstå angående vad lärarna har svarat. Vi använde oss av bandspelaren i alla intervjuer utom en då bandspelaren inte fungerade. Den intervjun skrevs ned istället och omfattningen blev då något mindre men allt väsentligt som läraren tog upp blev nedskrivet.

6.2 Resultatdiskussion

6.2.1 Användandet av den nära naturen i undervisningen

Alla lärarna i vår undersökning använder sig av den närliggande naturen på något sätt i sin undervisning. Vi har inte i vår undersökning kunnat påvisa något samband mellan var skolan ligger och omfattningen av utomhusundervisningen utan vi tror att detta beror mer på den enskilda lärarens inställning till utomhusundervisning. Definitionen av vad som menas med närliggande natur är olika för de olika lärarna. Någon lärare tycker att närliggande natur är skolgården och det som ligger intill skolgården och en annan lärare tycker att det är nära även om

det är en längre bit att gå. De andra lärarna anser att närliggande natur finns någonstans mellan dessa ytterligheter. Flera av lärarna anser att de har bra naturområden på promenadavstånd och en del lärare använder sig även av skolgården i sin utomhusundervisning. Vår uppfattning är att närliggande natur kan se ut och användas på många olika sätt. Ericsson (2002) anser att eleverna bör uppleva den natur som finns nära dem i deras vardag för att de ska få en känsla för naturen i sin närhet. Att eleverna får uppleva sin vardagsnatur, menar Magntorn och Magntorn (i Lundegård, m.fl., 2004) är viktigt då de får ökade kunskaper om denna. Även i *Kursplaner och betygskriterier 2000* (Skolverket, 2002) står att eleven ska ha gjort egna iakttagelser och upplevelser i närmiljön för att kunna förklara sina omgivning. Vår uppfattning om vikten av att använda sig av den nära naturen i undervisningen delas av såväl de intervjuade lärarna som de författare vi har tagit upp. För att uteundervisningen ska kunna ske på ett så enkelt sätt som möjligt anser de intervjuade lärarna att det är bättre att använda sig av naturen som finns nära skolan. Vi ser också stora fördelar med detta, eftersom det tar mindre tid och då lättare kan bli en naturlig del av undervisningen samt att man då kan göra eleverna uppmärksamma på sin närmiljö och därigenom lättare fånga deras intresse. Även Ericsson (2002) menar att närhet till naturområdet och korta förflyttningssträckor är att föredra för att underlätta uteverksamheten för lärarna och därigenom lättare kunna få kontinuitet i uteverksamheten. Närheten till bra naturområde är något som lärarna på skola 1 i vår undersökning hade olika uppfattningar om. Lärare A tycker att det saknas bra naturområden i närheten av skolan medan lärare B och lärare C som arbetar på samma skola anser att det finns bra naturområden på lagom avstånd. En tanke som vi har om skillnaden i deras uppfattningar är att de kan ha olika definitioner av vad ett bra naturområde är. Möjligen är lärare B och lärare C inne på samma tankar som Ericsson (2002) att vardagsnaturen som finns nära eleverna är viktigare för dem att uppleva än mer speciella naturområden som ligger längre bort. Lärare A har måhända större krav på vad ett användbart naturområde kan vara än lärare B och lärare C. De senare verkar ha liknande idéer som Drougge (1996) om vad användbar natur är. Hon menar att det inte behöver vara så mycket natur utan hon anser att det räcker med en liten skogsdunge eller några buskar för att eleverna ska få naturupplevelser. Vi anser att användbar natur kan man hitta bara man går utanför skolbyggnaden och vi håller med Drougge att det kan räcka med några buskar för att eleverna ska kunna uppleva naturen. Om kraven på ett naturområde inte är så stora, anser vi att man alltid kan hitta platser i närheten av skolan där man kan bedriva utomhusundervisning. Vi instämmer med Braute & Bang

(1997) att eleverna behöver få direkta erfarenheter av och kunskaper om den natur som finns nära dem. Elevernas naturkontakt går oftast idag, enligt Braute & Bang genom bilfönstret, via böcker eller genom naturprogrammen på TV och vi anser att det då är viktigt att eleverna får uppleva och få kännedom om den natur som finns nära dem och inte enbart om de exotiska djur de kan se på TV.

6.2.2 Tankar om utomhusundervisning

Utomhusundervisning är ett sätt att undervisa som till viss del skiljer sig från ordinarie undervisningen i klassrummet. Vi anser att den har möjligheter att förena teoretisk kunskap med praktiskt kunnande på ett konkret sätt där man använder alla sina sinnen. I *Lpo94* (Utbildningsdepartementet, 1998) står att eleverna ska få prova olika uttrycksformer för kunskap både intellektuellt, praktiskt, sinnligt och estetiskt och att gemensamma erfarenheter i skolan utgör en förutsättning för lärande och utveckling för den enskilde eleven. Ingen av lärarna i vår undersökning har ansett det vara negativt för eleverna att lära och uppleva tillsammans ute. Lärare B, D och H menar att utomhusundervisning tvärtom kan stärka gemenskapen i klassen genom att man lär sig tillsammans och man delar en upplevelse som ger en gemensam grund att utgå ifrån. Vi anser att känslan av gemenskap i klassen är till fördel för allt arbete både i och utanför klassrummet. Den kan säkert fås vid fler tillfällen än bara vid utomhusundervisning, men vi tror att undervisning utomhus är ett bra sätt att stärka klassgemenskapen.

Alla elever är olika och undervisningen måste därför varieras, enligt *Lpo94* (Utbildningsdepartementet, 1998). Helt i linje med *Lpo94* anser lärare B att en av fördelarna med utomhusundervisning som variation i undervisningen är att det ger alla möjlighet att lära på sitt eget sätt. Också Rousseau och Piaget menar att det är idealiskt för elevernas lärande att göra egna erfarenheter genom att prova något i dess naturliga sammanhang (Stensmo, 1994). Liknande tankar har Dewey då han hävdar med sitt begrepp ”learning by doing” att praktisk kunskap är lika mycket värd som teoretisk kunskap (Dahlgren & Szczepanski, 2001). Lärare B menar som Dewey att det eleverna får göra det lär de sig och genom att lösa problem utomhus tillsammans med någon annan övar de samarbete. Detta bör man enligt Molander (2006) fundera på som pedagog och försöka skapa situationer, med fördel ute i verkligheten, där eleverna i samarbete med andra får använda sina tidigare erfarenheter och kunskaper för att skapa en större gemensam

kunskap. Sandell, Öhman & Östman (2003) menar att lärande om naturen innefattar att man ska skapa en relation till densamma. Författarna menar att det finns olika syften med att låta eleverna uppleva naturen, både rent kunskapsmässiga syften och att eleverna ska möta naturen utan krav på lärande. De anser att det är viktigt för elevernas miljötänkande att man som lärare låter eleverna uppleva naturen på många olika sätt och med olika syften för att skapa det ultimata möjligheterna för lärande. Detta stämmer överens med lärare B:s tankar om att man behöver variera undervisningen eftersom eleverna har olika inlärningsstrategier. Vår åsikt är att om man har varierad undervisning både utomhus och i klassrummet får fler elever möjlighet att finna sitt eget sätt att lära.

En fördel man får av att bedriva utomhusundervisning, som flera lärare tar upp, är att man får en hälsoeffekt genom att eleverna får frisk luft och motion på ett naturligt sätt. Detta anser även Drougge (1996) och menar att elevernas motorik och smidighet tränas på ett bra sätt genom att vara ute i naturen där det är kuperat och inte tillrättalagt som det är inomhus. Det är viktigt att utveckla allsidiga rörelseaktiviteter och därigenom lägga grunden för ett aktivt och hälsofrämjande liv enligt *Kursplanerna i idrott och hälsa* (Skolverket, 2000). Lärarna E, H och I tycker att många elever ägnar mycket av sin fritid åt att sitta stilla framför tv: n, datorn och tv-spelen. De menar att därför är det viktigt att skolan ser till att eleverna är ute. Dahlgren & Szczepanski (2001) tar upp vikten av utevistelsens betydelse för hälsan, både idag och i framtiden och menar att vi borde vistas mer utomhus av hälsoskäl. Utomhusundervisningen menar författarna bidrar till bättre hälsa genom att förebygga benskörhet och fetma. Vi tror att Dahlgren & Szczepanski kan ha rätt i att dagens elever riskerar ohälsa i framtiden om livsstilen av idag inte ändras till det bättre. Dagens elever sitter ofta inne och spelar på dator eller tv-spel och missar naturupplevelserna och möjligheterna till att röra på sig och få motion. Därigenom menar vi att det är viktigt att skolan tar sitt ansvar och ger eleverna möjlighet till allsidiga rörelseaktiviteter och konkreta naturupplevelser.

6.2.3 Lärarnas erfarenheter av utomhusundervisning

Flera lärare i vår undersökning tycker att utomhusundervisning är användbart i de naturvetenskapliga ämnena för att det känns naturligt att gå ut och uppleva saker i sitt

sammanhang och inte bara läsa om det i böcker. Dewey (2004) menar även han att endast faktalektioner inte kan bidra med lika stor kunskap som när eleven praktiskt upplever kunskapen. Vi håller med de intervjuade lärarna om att utomhusundervisning är användbart i naturvetenskapliga ämnen eftersom det kan vara lättare att få förståelse för något man upplevt i sin kontext.

Dessutom anser vi att utomhusundervisning kan användas i de flesta ämnen på ett naturligt sätt. Dahlgren & Szczepanski (2001) menar även de att utomhusmiljön kan både vara en bas för undervisning av många ämnen i skolan och en plats för reflektion och estetiska upplevelser. Undervisning i utomhusmiljö, anser lärare B, D och G, leder till att eleverna blir mer kreativa. Lärare B och lärare G tillsammans med lärare C menar även att eleverna genom att använda alla sina sinnen lättare kan se och förstå saker i verkligheten. Molander (2006) har som erfarenhet av utomhusundervisning att om man flyttar ut undervisningen och använder hela kroppen och alla sinnen kan det innebära att fler elever hittar sitt eget sätt att lära, och andra elever än i klassrummet gör sig gällande. Även lärare E har erfarenhet av att man vid utomhusundervisning kan upptäcka kunskaper och starka sidor hos eleverna som man inte hade upptäckt annars. Vår uppfattning är att undervisningen i klassrummet är mer strukturerad och styrd än vad utomhusundervisningen är. Det kan göra att många elever upplever lärandet i klassrummet som alltför kontrollerat och inte tillräckligt spännande. Strotz & Svenning (i Lundegård, m.fl., 2004) menar att många elever inte känner tillhörighet eller engagemang i dagens skola. En orsak till detta anser författarna är att teoretisk kunskap anses som mycket viktigare än praktisk kunskap. Vi håller med Dewey (2004) då han anser att konkret lärande är viktigt för att eleverna ska klara av olika situationer i framtiden. Vi upplever att eleverna idag har svårt att omsätta teoretiska kunskaper till praktiskt handlande. Med detta menar vi att eleverna inte kan se nyttan med sina teoretiska kunskaper och förstår inte sambandet mellan skolans lärande och deras framtida liv. Måhända är en orsak till detta att skolan är inriktad på teori och lärande i klassrummet istället för att låta eleverna konkret uppleva och upptäcka med alla sina sinnen i närmiljön. Vår uppfattning är att kraven på lärarna idag gör att undervisningen kanske är mer inriktad på att eleverna ska klara proven istället för att kunskaperna befasts och kan användas i framtiden.

I vår undersökning kom det fram att de intervjuade lärarna har olika sätt att se på hur

organisationen styr utomhusundervisningen och möjligheterna till densamma. Lärare C tycker att utomhusundervisning ska vara schemalagt för att inte glömmas bort. Men däremot lärare B och lärare I anser att bundenheten till schemat gör att det blir svårare att vara spontan och få tid till att gå ut. De betraktar organisationen i skolan som ett hinder för utomhusundervisning. I likhet med lärare B och lärare I anser Ericsson (2002) att skolan av idag har en organisation med särskilda lokaler, timplaner och strikt uppdelade ämnen som kan utgöra hinder för lärandet utomhus. Båda synsätten har sina fördelar anser vi. Schemalagd utomhusundervisning är bra, tycker både vi och lärare C, för att kunna ingå som en naturlig del i skolvardagen för eleverna. Samtidigt håller vi med lärare B och lärare I om att det ska finnas möjlighet till flexibilitet i schemat så att man kan utnyttja tillfällena då de kommer för att kunna ta tillvara elevernas naturliga nyfikenhet. Det optimala arbetssättet anser vi är att schemalägga utomhusundervisningen och samtidigt ha möjlighet att vara tillräckligt flexibel för att kunna ta tillvara tillfällena då de kommer.

I vår undersökning framkom att lärare I anser att kommunens riktlinjer för utevistelse kan hindra lärarna från att bedriva utomhusundervisning. Riktlinjerna kan uppfattas som krångliga av lärarna och som då kanske drar sig för att gå ut med sina elever. Vi inser att riktlinjerna har kommit till för att öka elevernas säkerhet och för att klargöra ansvarsfrågan vid utflykter och dylikt. Men vi anser att följden kan bli att eleverna inte skapar sig personliga erfarenheter av naturen och därigenom inte har möjlighet att tillgodogöra sig tillräckliga kunskaper om densamma. Detta kan vi ställa i relation till det som står i *Kursplaner och betygskriterier 2000* (Skolverket, 2002) angående att eleverna ska få möjlighet att skaffa sig kunskaper, upplevelser och erfarenheter genom att vistas i naturen. Detta kan leda till att eleverna sedan utvecklar ett intresse för miljöfrågor som kan ligga till grund för framtida engagemang för att skydda natur och miljö. Lärare H och lärare E menar att det är viktigt för eleverna att vara ute för att de själva ska upptäcka naturens samspel och för att kunna ta ställning för miljön. Även Ekström & Szczepanski (1990) och Braute & Bang (1997), tar upp vikten av att eleverna är ute i sin närmiljö för att utveckla sin begreppsbyggnad, öka sin uppfattning av omvärlden och därigenom lägga grunden till en god miljöfostran. Ericsson (2002) samt Johansson (1990) har liknande tankar och menar att om eleverna har en positiv inställning till naturen kan de i framtiden ta ansvarsfulla beslut i miljöfrågor. Sandell, Öhman & Östman (2003) tycker däremot att det inte är självklart att naturkontakt leder till engagemang för miljön och den hållbara utvecklingen utan det beror mer

på vilken pedagogik som används. Vi håller med lärare H och lärare E om att eleverna behöver uppleva naturen för att kunna få förståelse för den och därigenom i framtiden kunna skapa en hållbar miljö. Sandell, Öhman & Östmans tankar om vilka syften man har när man går ut i naturen tycker vi är intressanta. Vi instämmer med det tredje syftet att naturen ska få ett eget värde och inte bara vara ett medel för att uppnå kunskap. Men om man går ut i naturen utan att ha ett kunskapsmål med detta, kan det vara svårt att uppnå målen i kursplanerna för de olika ämnena. Vi tror liksom Sandell, Öhman & Östman att man behöver kombinera konkreta upplevelser och egna erfarenheter av naturen med teoretiska kunskaper för att eleverna ska kunna få en helhetsbild av naturen och miljön..

Det finns många fördelar med utomhusundervisning anser de lärare som vi har intervjuat och det tar även många författare upp. Lärarna till skillnad från litteraturen tar även upp nackdelar med utomhusundervisning. En sorts problematik som tas upp av lärare F och lärare G är att en del elever kan ha svårigheter med det friare arbetssätt som utomhusundervisning kan medföra. Lärare G har dock erfarenhet av att det ofta är samma problematik inne som ute eftersom att de elever som har svårt med fria arbetsuppgifter i klassrummet har även problem med dem ute i naturen.

Ett problem som vi inte hade tänkt på tidigare tas upp av lärare E och lärare F nämligen den ekonomiska aspekten av utomhusundervisning. De båda lärarnas erfarenheter är att många elever i deras klasser inte är rätt klädda för längre utomhusvistelse, vilket leder till att eleverna inte får positiva erfarenheter av att vara ute. Detta anser de bero på föräldrarnas bristande ekonomiska möjligheter och deras dåliga insikter i vad utomhusundervisning innebär. Detta har för oss varit tankeväckande och en viktig insikt i att alla elever inte har samma möjligheter.

Utomhusundervisningens många fördelar väger mycket tyngre än dess nackdelar enligt de lärare vi intervjuat. Detta tycker vi känns positivt och samtidigt väcks tanken om detta är generellt för hela lärarkåren.

6.3 Förslag på vidare forskning

Vid genomförandet av vår undersökning fann vi att de lärare som vi intervjuade var positiva till utomhusundervisning. Som vidare undersökning tycker vi att det hade varit intressant att undersöka vad eleverna har för uppfattning om utomhusundervisning.

I vår undersökning kunde vi inte belysa genusperspektivet på grund av för litet underlag då vi intervjuade åtta kvinnliga lärare och endast en manlig lärare. Ett förslag till ny undersökning kan vara att undersöka om manliga och kvinnliga lärare har olika inställning till utomhusundervisning.

En av de lärare som vi har intervjuat tog upp fördelarna med ett uteklassrum i närheten av skolan. En idé till vidare forskning är att skapa ett uteklassrum och se om användandet av detta kan påverka utomhusundervisningen

7 Sammanfattning

Litteraturgenomgången inleddes med att styrdokumentet tolkades ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv. *Lpo94* (Utbildningsdepartementet, 1998) tar upp att elever är olika och därför måste undervisningen utformas på olika sätt. Eleverna ska få möjlighet att pröva, undersöka, tillgodogöra sig och levandegöra olika erfarenheter. Vi valde att belysa olika teorier kring lärande för att bli varse hur elever lär och kunna sätta in detta i ett utomhuspedagogiskt sammanhang. Utomhusundervisning kan ses och användas på flera sätt därför har vi tagit upp olika aspekter av utomhusundervisning och hur den kan användas i närmiljön.

Lärarnas åsikter om utomhusundervisning i närmiljön var av intresse för undersökningen. Deras tankar och erfarenheter i ämnet var av stor betydelse för att öka kunskapen om utomhusundervisningens användning i skolans närmiljö. För att få fram lärarnas tankar använde vi oss av djupgående intervjuer med semistrukturerade frågor. Resultatet av vår undersökning visade på att lärarna var positivt inställda till att undervisa utomhus i skolans närmiljö. De kunde också se att skolans närmiljö kan användas i de flesta av skolans ämnen. I vår undersökning framkommer dock att trots lärarnas positiva inställning används inte utomhusundervisning i någon större omfattning beroende på vissa problem som hindrar utevistelsen.

8 Referenslista

- Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Braute, J.N. & Bang, C. (1997) *Följ med ut! Barn i naturen*. Stockholm: Universitetsförlaget
- Dahlgren, L-O. & Szczepanski, A. (2001) *Utomhuspedagogik – boklig bildning och sinnlig erfarenhet*. Linköpings universitet: Skapande vetande nr.31
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Dewey, J. (2004) *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och kultur.
- Drougge, S. (1996) *Miljömedvetande genom lek och äventyr i naturen en beskrivning av I Ur och Skurs metoder*. Stockholm: Friluftsförbundet Utebolaget.
- Ekström, U & Szczepanski, A. (1990) *Nycklar till naturen med barnen i närmiljön*. Stockholm: Liber.
- Ericsson, G. (2002) *Lära ute upplevelser och lärande i naturen*. Friluftsförbundet
- Johansson, S. (1990) *Bland stubbar och kottar med barnen i mulleskogen* Stockholm: LTs förlag
- Lundegård, I., Wickman, P-O. & Wohlin A. (red.) (2004) *Utomhusdidaktik*. Lund: Studentlitteratur
- Molander, K. (text) & Gulve, I. (ill.) (2006) *Att lära in matematik ute*. Halmstad: Naturskoleföreningen.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Sandell, K., Öhman, J. & Östman, L. (2003) *Miljödidaktik - naturen, skolan och demokratin*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2002) *Grundskolan – kursplaner och betygskriterier 2000*. Västerås: Fritzes
- Stensmo, C. (1994) *Pedagogisk filosofi*. Stockholm: Studentlitteratur
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna, Lpo94* Västerås: Fritzes
- Barn och utbildningsförvaltningen (2005) *Administrativa riktlinjer vid bl.a. resor* [www]. Hämtat från http://www.buf.kristianstad.se/dokument/riktl_resor.doc (2006-12-04)

Bilaga 1

Intervjufrågor

Inledande frågor

Hur länge har du arbetat som lärare?

Vilken utbildning har du?

Vilken årskurs undervisar du i?

Vilka ämnen undervisar du i?

Hur länge har du arbetat på denna skolan?

Kan du beskriva skolan? Tex. Storlek, upptagningsområde, skolans omgivning, vilka åldrar har eleverna på skolan.

Utomhuspedagogik

Om jag säger utomhuspedagogik, vad tänker du då?

Har du utomhuspedagogisk verksamhet i närheten av skolan?

Hur ofta har du utomhuspedagogisk verksamhet?

I vilket/vilka ämnen?

Vilken/vilka platser i närheten av skolan använder du dig av?

Vilka fördelar ser du med utomhuspedagogisk verksamhet?

Vilka nackdelar ser du med utomhuspedagogisk verksamhet?

Vilka positiva erfarenheter har du av utomhuspedagogik?

Vilka negativa erfarenheter har du av utomhuspedagogik?

Vilka ämnen kan du tänka dig att undervisa i utomhus?

Skulle du vilja undervisa mer ute om det var möjligt?

Något annat som du vill tillägga?